

10. Стратегія інтеграції України до Європейського Союзу [Електронний ресурс]. – Режим доступу: [http:// zakon4.rada.gov.ua/laws/show/615/98](http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/615/98)

11. Стратегія розвитку інформаційного суспільства в Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>

12. Тишков В. Отрицание России [Електронний ресурс] / В. Тишков // Отечественные записки. – 2005. – № 1. – С. 240–252. – Режим доступу: <http://www.strana-oz.ru/?numid=22&article=1021>

13. Украина заняла 87 место в мире по уровню развития электронного правительства [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.unian.net/science/933604-ukraina-zanyala-87-emesto-v-mire-po-urovnyu-razvitiya-elektronnogo-pravitelstva.html>

14. Dahl R. The Concept of Power [Електронний ресурс] / R. Dahl // Behavioral Science. – 1957. – No 2. – P. 201–215. – Режим доступу: <http://openpdf.com/ebook/robert-dahl-pdf.html>

15. Easton D., Dennis J. Children in the Political System / D. Easton, J. Dennis. – N.Y., 1969, Handbook of Political Socialization. Theory and Research. – N.Y., 1977.

16. Internet World States [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe>

17. The Networked Readiness Index 2013. – World Economic Forum [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www3.weforum.org/docs/GITR/2013/GITR_OverallRankings_2013.pdf

References

1. Afanaciev D. Rol' Internet-meegevyh spil'not u stanovlenii informatsionnoho suspil'stva v Ukraini [Elektronnij resurs] / D. Afanaciev // Viche. – № 2. – 2010. – Rezhim dostupa: <http://www.viche.info/journal/1827/>

2. Veber M. Izbrannyye proizvedeniya: Per. s nem. / M. Veber; sost., obshch. red. i poslesl. Y.N. Davidova; predisl. P.P. Hajdenko. – M.: Prohress, 1990. – 808 s.

3. Dopovid' pro stan informatyzatsiji ta rozvytok informatsionnoho suspil'stva v Ukraini za 2013 rik [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: <http://dknii.gov.ua/?q=node/1469>

4. Izmerenije informatcionnoho obshchestva, 2012, MSE [Elektronnij resurs] – Rezhim dostupa: <http://www.itu.int/ITU-D/ict/publications/idi/material/2012/MIS2012-ExecSum-R.pdf>

5. Memorandum pro vzajemorozuminnje mig Heneral'nym Dyrektoratom z pytann' Informatcionnoho suspil'stva Jevropejs'koji Komissiji ta Dergavnym komitetom zvjazku ta informatyzatsiji Ukrainy shchodo rozvytku Informatcionnoho suspil'stva [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/994_447

6. Naj G. "Mjakhkaja" sila I amerikano-jevropejskije otnosheniya [Elektronnij resurs] / G. Naj // Svobodnaja mys'G. – XXI. – 2004. – № 10. – Rezhim dostupa: <http://www.postindustrial.net>

7. Olkott M.B. Vtoroj shans Tcentral'noj Aziji / M.B. Olkott. – M., Mosk. Tcentr Karnehi; Vashington : Fond Karnehi za Megdunar. Mir, 2005. – 487 c.

8. Rekomendatsiji parlaments'kyh sluhan' na temu: «Zakonodavtche zabezpechennja rozvytku informatsionnoho suspil'stva v Ukraini» [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/1565-vii>

9. Romanenko Ju.M. Mifolohija konflikta, ili Konfrontatsija obrazov / Ju.M. Romanenko // Konfliktolohija. – SPd. – 2004. – № 2. – S. 15–20.

10. Stratehija intehratsiji Ukrainy do Jevropejs'koho Sojuzu [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/615/98>

11. Stratehija rozvytku informatcionnoho suspil'stva v Ukraini [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/386-2013-%D1%80>

12. Tishkov V. Otritsanije Rossiji [Elektronnij resurs] / V. Tishkov // Otechestvennyje zapiski. – 2005. – № 1. – S. 240–252. – Rezhim dostupa: <http://www.strana-oz.ru/?numid=22&article=1021>

13. Ukraina zanjala 87 mesto v mire po urovnju razvitiya elektronnogo pravitel'stva [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.unian.net/science/933604-ukraina-zanyala-87-e-mesto-v-mire-po-urovnyu-razvitiya-elektronnogo-pravitelstva.html>

14. Dahl R. The Concept of Power [Elektronnij resurs] / R. Dahl // Behavioral Science. – 1957. – No 2. – P. 201–215. – Rezhim dostupa: <http://openpdf.com/ebook/robert-dahl-pdf.html>

15. Easton D., Dennis J. Children in the Political System / D. Easton, J. Dennis. – N.Y., 1969, Handbook of Political Socialization. Theory and Research. – N.Y., 1977.

16. Internet World States [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: <http://www.internetworldstats.com/stats4.htm#europe>

17. The Networked Readiness Index 2013. – World Economic Forum [Elektronnij resurs]. – Rezhim dostupa: http://www3.weforum.org/docs/GITR/2013/GITR_OverallRankings_2013.pdf

Shchurko O. M., Candidate of political sciences, docent, Associate Professor of Humanities, Army Academy named Hetman P.Sahajdachnoho (Ukraine, L'viv), bosja-ret@i.ua

The main features of formation of information society in Ukraine on the modern stage.

The article aims to consider the main features of the formation and transformation of socio-political information communication environment in the context of current trends. The information society in the era of globalization and modernization is an important factor in the formation of information policy. So study the characteristics of information society in Ukraine as determined by domestic political needs of the state and the requirements of the globalized world of modern civilized society.

Keywords: information society, information policy, information security.

Щурко Е. М., кандидат политических наук, доцент, доцент кафедры гуманитарных наук, Национальная Академия сухопутных войск имени гетмана Петра Сагайдачного (Украина, Львов), bosja-ret@i.ua

Основные особенности формирования информационного общества в Украине на современном этапе

Целью статьи является рассмотреть основные особенности формирования и трансформации информационного общественно-политического коммуникативной среды в контексте современных тенденций. Информационное общество в эпоху глобализации и модернизации становится важным фактором формирования информационной политики государства. Поэтому исследование особенностей формирования информационного общества для Украины детерминируется как внутривполитическими потребностями государства, так и требованиями современного цивилизованного мирового сообщества.

Ключевые слова: информационное общество, информационная политика, информационная безопасность.

* * *

УДК 124.1:327:39

Гай–Нижник П. П., доктор історичних наук, академік Української академії наук, завідувач відділу історичних студій, Науково–дослідний інститут українознавства (Україна, Київ), Nai-Nyzhnyk@ukr.net

Батрименко О. В., доктор політичних наук, доцент кафедри політології, Київський національний університет ім. Тараса Шевченка (Україна, Київ), Nai-Nyzhnyk@ukr.net

Чупрій Л. В., кандидат філософських наук, доцент кафедри соціології та політології, Національний авіаційний університет (Україна, Київ), chupriy2006@ukr.net

РЕІНТЕГРАЦІЯ КРИМУ ТА ПОСЛАБЛЕННЯ КРИМСЬКОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПРОРОСІЙСЬКОЇ ІДЕНТИЧНОСТІ В КОНТЕКСТІ РЕАЛІЗАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПОЛІТИКИ НАЦІОНАЛЬНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ

Розглядаються загрози та виклики, що стоять перед сучасною Українською державою, зокрема військова агресія, тимчасова окупація території Автономної Республіки Крим та частини східних регіонів, нарощування військових угруповань біля кордонів України, інформаційно–психологічна війна, припинення української мови і культури, фальшування української історії тощо. Аналізуються чинники формування кримської регіональної проросійської ідентичності, зокрема активне поширення російського інформаційного продукту, ідей «руського мира», дуалізм історичної пам'яті, панування радянської топоніміки, недостатній рівень розвитку культурних індустрій, низький рівень підтримки української мови та ін. Намічаються шляхи реінтеграції Криму в контексті реалізації державної політики національної безпеки України.

Ключові слова: загрози, кримська регіональна ідентичність, загальноукраїнська ідентичність, політика національної безпеки.

На сучасному етапі розвитку Українська держава зіткнулася з загрозами та викликами, які потребують негайного вирішення. Нагадаємо, що в Стратегії

національної безпеки зазначається, що найбільш актуальними загрозами для України є:

– військова агресія, участь регулярних військ, радників, інструкторів і найманців у бойових діях на території України;

– тимчасова окупація території Автономної Республіки Крим і міста Севастополя та дальші дії щодо дестабілізації обстановки у Балто–Чорноморсько–Каспійському регіоні;

– розвідувально–підривна і диверсійна діяльність, дії, спрямовані на розпалювання міжетнічної, міжконфесійної, соціальної ворожнечі і ненависті, сепаратизму і тероризму, створення і всебічна підтримка, зокрема військова, маріонеткових квазидержавних утворень на тимчасово окупованій території частин Донецької та Луганської областей;

– нарощування військових угруповань біля кордонів України та на тимчасово окупованій території України, у тому числі розміщення на півострові Крим тактичної ядерної зброї;

– інформаційно–психологічна війна, приниження української мови і культури, фальшування української історії, формування російськими засобами масової комунікації альтернативної до дійсності викривленої інформаційної картини світу [1].

У даному контексті для України першочерговим стратегічним завданням державної політики національної безпеки України є відновлення територіальної цілісності України та цілісності демократичних інститутів на всій її території, консолідація української політичної нації, формування загальнонаціональної ідентичності, єдності всіх громадян України і всіх регіонів України, реінтеграція тимчасово окупованих територій після їх звільнення. Для вирішення цих завдань в першу чергу необхідно створити ефективну інформаційну політику Української держави, спрямовану на постійну підтримку громадської думки про те, що окуповані території, зокрема АР Крим є невід'ємною складовою Української держави, а їх жителі – громадянами України.

Дані соціологічних досліджень чітко засвідчують що переважаюча більшість українців вважає Крим українською територією. Так, за даними фонду «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва», 69% громадян визнають Крим як українську територію, анексовану Російською Федерацією. Лише 14% громадян визначають Крим як територію Російської Федерації. При цьому 8% із них вважають, що включення Криму до складу Росії відбулося в цілком законний спосіб, а решта 6% певні, що приєднання Кримського півострова до Росії було нелегальним. Для 10% населення України Крим – це територія, що не належить ані Росії, ані Україні, а ще 8% не змогли чітко визначити своєї позиції щодо статусу Криму [2].

Протилежну точку зору мають росіяни. За результатами всеросійського опитування, проведеного 2–5 жовтня 2015 р. аналітичним центром «Левада–центр» лише 8% росіян ставляться цілком позитивно до ідеї повернення Криму Україні; «швидше позитивно» обрали 7%; ставляться негативно до ідеї повернення Криму Україні 58% росіян, швидше негативно, ніж позитивно, до цієї ідеї ставляться 25% росіян [3]. Опитування проводилося і серед жителів Криму. За даними «GfK Україна» 82% мешканців Криму повністю підтримують анексію півострова

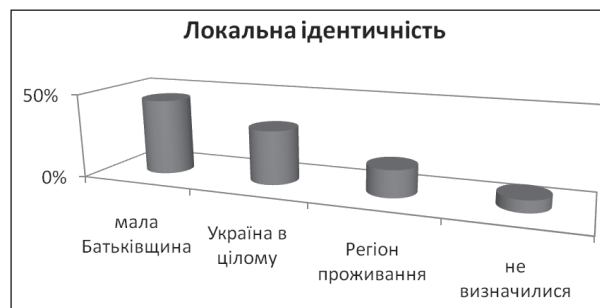
Росією, 11% опитаних сказали, що скоріш підтримують, а 4% висловилися проти [4]. Утім репрезентативність даного опитування викликає сумніви, позаяк в умовах жорстких репресій з боку кримської влади, коли навіть згадування про анексію Криму може привести до арешту і звинувачення в терористичній діяльності, люди бояться говорити правду.

Слід констатувати, що недалекоглядна і безсистемна політика попередньої української влади у безпековій, гуманітарній, етнонаціональній та інформаційній сфері, а іноді й пряме потурання з боку деяких можновладців щодо поширення ідей «русского міру», призвела до того, що ці шовіністичні ідеї закріпилися в масовій свідомості частини населення південних і східних регіонів, сприяли формуванню регіональної проросійської так званої кримської чи донецької (луганської) ідентичності й дозволили здійснити злочинну експансію Криму та поширювати сепаратистські настрої на Сході країни при підтримці певної частини місцевого населення, яке прагнуло об'єднатися з «великою Росією».

За даними соціологічного опитування Центру Розумкова, громадяни України в першу чергу пов'язують себе із місцем проживання. Жителям України найбільш притаманна локальна ідентичність, прив'язаність до конкретного місця проживання. З малою Батьківщиною насамперед ідентифікували себе 45% громадян, з Україною в цілому – 32%, з регіоном проживання – 16%, близько 7% не визначилося (Див. діаграму).

Діаграма

Переважаючі ідентичності в Україні

Подібні ж дослідження, проведені у 2013 році Інститутом соціології НАН України, підтверджують високий рівень місцевої ідентичності. Так показники локальної (мешканець села чи міста) та регіональної ідентичностей (мешканець регіону) також були досить значимими – відповідно 28,6% та 7,8% опитаних, хоча й менші ніж в попередньому дослідженні. Громадянином України себе вважали близько половини респондентів (50,6%). 2,4% віднесли себе до громадян світу, 1,2% – до громадян Європи, 6,6% – громадян колишнього Радянського Союзу [5, с. 390–391].

Наводимо таблицю 1 динаміки змін ідентичностей з 1992 по 2014 роки (на основі досліджень Інституту соціології НАН України).

Слід констатувати, що від 1992 до 2013 роки спостерігалось збільшення локальної ідентичності на 6,4%, а потім за один рік зменшення на 12,3%. За цей же період спостерігається збільшення загальноукраїнської ідентичності з на 5%, а лише за один рік збільшення на 13,8%, зменшення пострадянської ідентичності на

Таблиця 1

Ким Ви себе перш за все вважаєте?
(Дайте одну відповідь, що найбільше підходить)

	1992	2000	2002	2003	2005	2006	2008	2010	2012	2013	2014
Мешканцем села, району чи міста, в якому Ви живете	24.0	31.3	31.6	30.5	24.6	27.7	24.5	27.2	29,8	28,6	16,1
Мешканцем регіону (області чи кількох областей), де Ви живете	6.8	6.9	5.9	6.7	6.4	6.6	9.3	6.6	7,6	7,8	8
Громадянином України	45.6	41.0	41.0	44.2	54.6	51.6	51.7	51.2	48,4	50,6	64,4
Представником свого етносу, нації	—	—	3.0	3.1	2.1	1.8	2.6	3.1	1,8	2,0	2,1
Громадянином колишнього Радянського Союзу	12.7	12.2	12.7	10.7	8.1	7.3	9.0	6.9	8,4	6.6	5,4
Громадянином Європи	3.8	2.8	0.7	0.7	0.8	1.3	0.4	0.9	1,2	1,2	1,1
Громадянином світу	6.4	5.6	2.7	2.4	2.5	2.9	1.7	3.1	2,4	2,4	2,1
Інше	—	—	1.6	1.4	1.0	0.7	0.6	0.8	0,3	0,6	0,5
Не відповіли	0.6	0.2	0.8	0.2	0.1	0.1	0.1	0.3	0,1	0,2	0,3

7,3%. Це засвідчує те, що у 2014 році відбулися значні зрушення в сфері зменшення локальної та збільшення загальноукраїнської ідентичності, що значною мірою зумовлено подіями на Євромайдані й під час Революції Гідності та консолідацією української політичної нації в умовах боротьби з сепаратистами та відбиттям зовнішньої агресії Російської Федерації.

Проте у АР Крим та на окупованих частинах Донецької та Луганської областей досі переважає проросійська регіональна ідентичність, яка активно посилюється потужним інформаційним впливом з Російської Федерації, що насаджує російські імперські цінності. В Україні активно працюють проросійські громадські організації, що нав'язують ідеї «русского мира». Так, за даними Представництва Росспівробітництва у Києві діють 142 «організації співвітчизників», з них 14 загальноукраїнські. З регіональних організацій найбільша кількість знаходиться у Криму – 19.

Українська мова та культура в цих регіонах належним чином не підтримувалася і не популяризувалася, досі панує радянська топоніміка, поширюються радянські історичні міфи, що сприяють формуванню пострадянського проросійського історичного наративу. Якщо на Заході та в Центрі України радянська топоніміка втратила свої позиції, особливо процес руйнування пам'яток тоталітарному минулому прискорився у постмайданний період й в зв'язку із законами про декомунізацію, то на Сході та Півдні країни залишається майже недоторканою. Тисячі назв населених пунктів, вулиць, майданів продовжують щоденно проєктуватися на історичну пам'ять, капіталізуючи в ній рудименти тоталітаризму. Експертна група Ради Європи, яка декілька років тому здійснювала огляд культурної політики в Україні, зазначала, що із 150 тисяч вітчизняних пам'яток, які знаходяться під охороною, 7 тисяч (майже 6%) склали пам'ятники

Леніну та іншими тоталітарним діячам. Останнім часом кількість пам'яток тоталітарному минулому суттєво зменшилася, проте на сході та півдні країни вони все ще продовжують переважати. Закон України №2558 від 9 квітня 2015 року «Про засудження комуністичного і націонал-соціалістичного (нацистського) тоталітарних режимів в Україні і заборона пропаганди їх символіки» вже зараз сприяє суттєвим змінам ситуації в даній сфері.

Дуалізм історичної пам'яті підтверджують й дані соціологічних досліджень, що проводилося Фондом «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою «Ukrainian Sociology Service» у січні 2015 р. щодо ставлення населення до ключових вітчизняних історичних подій. Слід відзначити, що громадяни України позитивно оцінили такі історичні події, як Перемога СРСР у війні 1941–1945 рр. проти Третього Райху (84,0% позитивних відповідей), Хрещення Русі 988 року (74%), проголошення незалежності України (71%) та національно-визвольну війну під проводом Гетьмана Богдана Хмельницького (69%) [6]. Відносна більшість громадян України також позитивно оцінила утворення Української Радянської Соціалістичної Республіки (47% проти 20%), створення УПА (40% проти 31%), остаточне звільнення української частини Русі литовсько-руськими військами після битви 1362 р. на Синих водах (42% проти 3%), заснування Організації українських націоналістів (ОУН) (37% проти 31%), Помаранчеву революцію 2004 року (44% проти 35%), наслідки Переяславської ради (33% проти 24%), Берестейську церковну унію (заснування Греко-Католицької Церкви) (30% проти 7%), перемогу українсько-кримсько-татарських військ над військами Московського царства під Конотопом у 1659 році (41% проти 7%) [6].

Проте у ставленні до заснування ОУН в 1929 р. та УПА у 1942 р. ситуація в регіональних оцінках виглядає

по-іншому. Позитивні оцінки щодо ОУН та УПА вже переважають у «помаранчевих» регіонах України (Волинь, Галичина, Закарпаття, Буковина, м. Київ, Центр, Поділля, Полісся), а негативні в південно-східних регіонах (Донбас, Нижнє Подніпров'я, Причорномор'я, Слобожанщина) [6]. Така ж сама регіональна диференціація оцінок спостерігається й стосовно Помаранчевої революції 2004 року.

Серед історичних та державних діячів найбільш позитивно громадяни України оцінили князя Ярослава (Мудрого) – 33%, Богдана Хмельницького – 32%, князя Володимира (Великого) – 31% та Михайла Грушевського – 19%. Серед негативних персонажів перше місце утримує экс-президент В. Янукович (54%), далі – Й. Сталін (39%), В. Ющенко (25%), В. Ленін (23%) та С. Бандера (20%) [6].

Посиленню проросійської регіональної ідентичності в АР Крим сприяв також і недостатній рівень поширення української мови в інформаційному просторі Криму, в ЗМІ, в вищих та загальноосвітніх навчальних закладах АР Крим. Цьому сприяла також діяльність філій російських ВНЗ в Криму, що здійснюють очне навчання. Вони представлені переважно у м. Севастополі. У цьому місті, зокрема, працювали Філія Московського державного університету імені М. Ломоносова, Інститут економіки і права (філія Московської академії праці та соціальних

відносин), Кримська філія Новоросійської державної морської академії, Севастопольська філія Санкт-Петербурзького гуманітарного університету профспілок, Севастопольська філія Саратовського державного соціально-економічного університету.

На сьогодні в кримських школах українська мова не використовується, викладання «Історії України» заборонено. Якщо розглянути попередні роки, то у 2010–2014 рр. відбувався прихований процес деукраїнізації, позаяк поширення української мови не відбувалося, а підтримка російської мови посилювалася. Так, питома вага учнів які навчалися українською мовою там не змінилася, а питома вага учнів, які навчалися російською мовою збільшилася натомість на 8,5%, кількість загальноосвітніх навчальних закладів з російською мовою навчання збільшилася на 36, а кількість класів, де учні навчаються українською мовою зменшилася на 117, класів же, де учні навчалися російською мовою на 234 збільшилося (табл. 2).

Крім того, 12 закладів у Закарпатській та 70 у Чернівецькій обл. здійснювали навчання румунською мовою, 66 у Закарпатській області – угорською, 15 – кримсько-татарською та 1 англійською в Автономній Республіці Крим, 4 у Львівській та 1 у Хмельницькій областях – польською, 6 в Одеській області – молдовською (табл. 3, 4).

Таблиця 2

Розподіл денних загальноосвітніх навчальних закладів за мовами навчання учнів
(за даними Служби статистики України)

Роки навчання	Усього закладів, одиниць	З них здійснюють навчання мовою			Питома вага учнів які навчаються мовою, %	
		українською	російською	кількома	укр.	рос.
Україна в цілому						
2010/11	19 653	16 731	1 240	1503	85,1	6,3
2011/12	19 257	16 446	1217	1416	85,4	6,3
2012/13	19 070	16 356	1 256	1 283	85,8	6,6
2013/14	18 699	16 045	1 275	1 205	85,8	6,8
АР Крим						
2010/11	569	7	318	228	1,2	55,9
2011/12	563	7	317	223	1,2	56,3
2012/13	562	7	343	196	1,2	61,0
2013/14	558	7	354	181	1,2	63,4
Севастополь						
2010/11	70	1	60	9	1,4	85,7
2011/12	70	1	59	10	1,4	84,3
2012/13	71	1	59	11	1,4	83,1
2013/14	71	1	60	10	1,4	84,5

Таблиця 3

Розподіл класів денних загальноосвітніх навчальних закладів за мовою навчання учнів

Роки навчання	Усього класів, одиниць	З них ті, в яких навчання здійснюється мовою		Питома вага класів, в яких навчання здійснюється мовою, %	
		Укр.	Рос.	Укр.	Рос.
Україна в цілому					
2010/11	230 206	195 440	31 872	84,9	13,8
2011/12	229 057	194 098	32 073	84,7	14,0
2012/13	225 690	191 502	31 372	84,9	13,9
2013/14	223 268	189 113	31 378	84,7	14,1
АР Крим					
2010/11	8 862	946	7 497	10,7	84,6
2011/12	9 173	938	7820	10,2	85,3
2012/13	8 935	862	7 677	9,6	85,9
2013/14	8 957	829	7 731	9,3	86,3
м. Севастополь					
2010/11	1339	50	1289	3,7	96,3
2011/12	1 386	54	1 332	3,9	96,1
2012/13	1383	55	1328	4,0	96
2013/14	1 411	50	1 361	3,5	96,5

Таблиця 4

Розподіл учнів денних загальноосвітніх навчальних закладів за мовами навчання

Роки навчання	Усього учнів	Навчаються українською	Навчаються російською	Кримсько татарською	Англ.	Питома вага учнів які навчаються мовою, %	
						укр.	рос.
Україна в цілому							
2010/11	4163 156	3 421 606	696 039	5 399	408	82,2	16,7
2011/12	4 160 531	3 408 517	706 864	5 498	476	81,9	17,0
2012/13	4 108 724	3 370 306	694 331	5406	498	78,0	21,6
2013/14	4 099 854	3 352 871	703 572	5 551	526	81,8	17,2
АРК							
2010/11	169 018	13 609	149 793	5 399–	217	8,1	88,6
2011/12	175 836	13 672	156 429	5 498	237	7,8	89,0
2012/13	173 609	12 867	155 071	5 406	265	7,4	89,3
2013/14	176 419	12 694	157 907	5 551	267	7,2	89,5
Севастополь							
2010/11	29 863	860	29003			2,9	97,1
2011/12	31 473	907	30 566			2,9	97,1
2012/13	32324	1 053	31 271			3,3	96,7
2013/14	33 567	994	32 573			3,0	97,0

Для зменшення проросійської регіональної ідентичності в АР Крим українському уряду крім інформаційної, потрібно підготувати і реалізувати ефективну гуманітарну і етнонаціональну політику. Зокрема гуманітарні чинники мусять протистояти створенню так званої «гібридної ідентичності» (за теорією Г. Бгабги). Теоретик постколоніалізму Г. Бгабга досліджував ті простори, які виникають між різними національними ідентичностями і називав їх *культурними гібридами*. Гібриди за допомогою мімікрії можуть пристосуватися до «гегемонізованого переписування євроцентру» (у випадку сепаратистів Криму – це Київ). Науковець стверджує, що гібридність із такої перспективи може виявитися станом, рівноважним відчуженню, станом бездомності. Для того, щоб зруйнувати таке відверто вороже символічне поле в східних та південних регіонах України, необхідні комплексні зусилля, що сформуєть нову гуманітарну, культурну, інформаційну архітектуру місцевого символічного поля.

Якщо розглядати в цілому Стратегію повернення Криму, то вона мала би бути комплексною і включати цілий ряд заходів в різних сферах:

1) створити центральний орган з питань Криму – агентство чи Комітет, яке б координувало діяльність органів влади і громадських організацій з питань повернення Криму;

2) розробити та затвердити державну Стратегію з реінтеграції Криму з акцентом на міжнародно-правовому, економічному, культурному й гуманітарному аспектах проблеми;

3) посилити зовнішньополітичну діяльність держави, спрямовану на збільшення проукраїнської коаліції демократичних держав світу, що визнають злочинними дії Російської Федерації щодо анексії Криму і підтримують посилення економічних санкцій проти неї;

4) продовжувати реалізацію євроінтеграційної стратегії. Докладати зусиль щодо виконання Україною міжнародних угод стосовно впровадження демократичних стандартів у контексті підписання Договору про асоціацію з ЄС, особливо в аспектах подолання корупції та покращення матеріального добробуту населення;

5) розробити і надіслати звернення до міжнародних судів, відповідних міжнародних організацій з юридичними позовами проти Російської Федерації з вимогою її відповідальності за анексію Криму і підтримку сепаратистів на Донбасі, за порушення прав людини та національних меншин в Криму;

6) сприяти підготовці позовів від іноземних і українських юрисдикцій щодо тих підприємств, які були націоналізовані незаконною владою Криму, до міжнародних судів з вимогою компенсації нанесених збитків;

7) забезпечити прийняття відповідних нормативно-правових актів, спрямованих на сприяння діяльності органів влади і громадських організацій з питань повернення Криму;

8) налагодити системну взаємодію державних органів з експертним середовищем, з громадськістю для підготовки і реалізації програм з реінтеграції Криму;

9) розробити і впровадити ефективні державні програми щодо інтеграції біженців з Криму в українське суспільство;

10) розробити і реалізувати активну інформаційну компанію шляхом налагодження постійної трансляції

на Крим центральних українських каналів українською, російською та кримсько-татарською мовою з метою об'єктивного висвітлення подій в Україні та розвінчання неправдивих міфів, що поширюється Російською Федерацією;

11) для протидії впливам ідей так званого «руського міра» розробити власний національний інформаційно-культурний проект («Український світ», «Велика Україна» тощо), спрямований на консолідацію українського народу;

12) провести інформаційно-просвітницьку кампанію популяризації історії та культури Криму серед усіх категорій населення; створити єдиний електронний портал-бібліотеку видань з історії та культури Криму;

13) створити систему інформаційного висвітлення ініціатив та проектів щодо питань реінтеграції Криму через вітчизняні ЗМІ, зокрема шляхом створення рубрик, теле- і радіопередач, присвячених цій тематиці;

14) сприяти приверненню міжнародної уваги до проблем репресій та порушення прав людини на півострові, зокрема через застосування торговельної, продовольчої, енергетичної, водної блокади півострова;

15) забезпечити створення логістичних центрів на кордоні з Кримом з метою формування позитивного сприйняття жителями Криму України;

16) виробити й ухвалити Закон України «Про колабораціонізм».

Ми навели лише низку стратегічних напрямів у даній сфері, які варто наповнити конкретним змістом при виробленні цільових програм реінтеграції Криму. Крім конкретних заходів щодо реінтеграції Криму, комплексне вирішення даної проблеми стане можливим тільки внаслідок успішного реформування ключових сфер життя Української держави, подолання корупційних явищ, системного вирішення проблем в економічній, соціальній, політичних та інших сферах життєдіяльності країни, що зробить Україну модерною і сильною європейською державою.

Список використаних джерел

1. Стратегія національної безпеки // Верховна Рада України [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>
2. «Крим – рік після анексії» – загальнонаціональне опитування // Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою «Ukrainian Sociology Service» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/polls/2015a/krim-r1k-pislja-an-opituvannja.htm>
3. Стало відомо, скільки росіян хочуть повернути Крим Україні [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://24tv.ua/ukrayina/stalo_vidomo_skilki_rosiyan_hochut_povernuti_krim_ukrayini/n620910p
4. 82% кримчан підтримують анексію Криму і не вірять у війну з Україною – опитування // Українська правда [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.pravda.com.ua/news/2015/02/4/7057470/>
5. Українське суспільство 1992–2013. Стан та динаміка змін. Соціологічний моніторинг. – К.: Інститут соціології НАН України, 2013. – 566 с.
6. «Що об'єднує та роз'єднує українців» – опитування громадської думки України // Фонд «Демократичні ініціативи імені Ілька Кучеріва» спільно з соціологічною службою «Ukrainian Sociology Service» [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dif.org.ua/ua/polls/2015a/sho-obednue-ta-tozednue-htm>

References

1. Strategiya natsionalnoi bezpeky // Verhovna Rada Ukrainy [Elektronniy resurs]. – Rezhym dostupu: <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/287/2015>

2. Krym – rik pislya aneksiyi – zagalnonatsionalne opituvannya // Fond «Demokratichni initsiatyvy imeni Ilka Kucheriva» spilno z sotsiologichnoyu sluzhboyu «Ukrainian Sociology Service» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dif.org.ua/ua/polls/2015a/krim—rik—pislja—an—opituvannnja.htm>

3. Stalo vidomo, skilky rosiyan hochut povernuty Krym Ukraini [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: http://24tv.ua/ukrayina/stalo_vidomo_skilki_rosiyan_hochut_povernuti_krim_ukrayini/n620910r

4. 82% krymchan pidtrimuyut aneksiyu Krymu i ne viryat u viynu z Ukrainoyu – opituvannya // Ukrainska pravda [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.prawda.com.ua/news/2015/02/4/7057470/>

5. Ukrainke suspilctvo 1992–2013. Stan ta dynamika zmin. Cotsiologichnyi monitoring. – K.: Inctytut sotsiologii NAN Ukrainy, 2013. – 566 s.

6. Scho ob'ednuє ta roz'ednuє ukrainsiv – opituvannya gromadskoi dumky Ukrainy // Fond «Demokratichni Initsiatyvy imeni Ilka Kucheriva» spilno z sotsiologichnoyu sluzhboyu «Ukrainian Sociology Service» [Elektronnyi resurs]. – Rezhym dostupu: <http://www.dif.org.ua/ua/polls/2015a/sho—obednuє—ta—rozvednuє—htm>

Hai–Nyzhnyk P. P., Doctor of Historical Sciences, Academician of the Ukrainian Academy of Sciences, Head of the Department of Historical Studies, Research Institute of Ukrainian history (Ukraine, Kyiv), hai—Nyzhnyk@ukr.net

Batrymenko O. V., Doctor of Political Sciences, Associate Professor of Political Science Taras Shevchenko National University of Kyiv (Ukraine, Kyiv), hai—Nyzhnyk@ukr.net

Chupriy L. V., PhD, assistant professor of sociology and political science of NAU (Ukraine, Kyiv), chupriy2006@ukr.net

The reintegration of Crimea and Crimean regional pro weakening of identity in the context of national security policy of Ukraine

At the present stage of development the Ukrainian state faced the threats and challenges that require immediate solutions. In the Strategy of national security states that the most actual threats for Ukraine are: military aggression, participation of the regular forces, advisers, instructors and mercenaries in combat actions on the territory of Ukraine; the temporary occupation of the territory of the Autonomous Republic of Crimea and city of Sevastopol and further actions to destabilize the situation in the Baltic–Black sea–Caspian region. In this context, the strategic priority of the state policy of national security of Ukraine is the restoration of Ukraine's territorial integrity and the integrity of democratic institutions throughout its territory, consolidation of the Ukrainian political nation, formation of national identity, unity of all citizens of Ukraine and all regions of Ukraine, the reintegration of the temporarily occupied territories after their release.

Keywords: threat, Crimean regional identity, national identity, national security policy.

Гай–Нижнык П. П., доктор исторических наук, академик Украинской академии наук, заведующий отделом исторических студий, Научно–исследовательский институт украиноведения (Украина, Киев), hai—Nyzhnyk@ukr.net

Батрименко О. В., доктор политических наук, доцент кафедры политологии, Киевский национальный университет им. Тараса Шевченко (Украина, Киев), hai—Nyzhnyk@ukr.net

Чуприй Л. В., кандидат философских наук, доцент кафедры социологии и политологии, Национальный авиационный университет (Украина, Киев), chupriy2006@ukr.net

Реинтеграция Крыма и ослабление крымской региональной пророссийской идентичности в контексте реализации государственной политики национальной безопасности Украины

Рассматриваются угрозы и вызовы, стоящие перед современным Украинским государством, в частности военная агрессия, временная оккупация территории Автономной Республики Крым и части восточных регионов, наращивание военных группировок у границ Украины, информационно–психологическая война, унижение украинского языка и культуры, фальсификация украинской истории и другое. Анализируются факторы формирования крымской региональной пророссийской идентичности, в частности активное распространение российского информационного продукта, в частности идей «Русского мира», дуализм исторической памяти, господство советской топонимики, недостаточный уровень развития культурных индустрий, низкий уровень поддержки украинского языка и др. Намечаются пути реинтеграции Крыма в контексте реализации государственной политики национальной безопасности Украины.

Ключевые слова: угрозы, крымская региональная идентичность, всеукраинская идентичность, политика национальной безопасности.

* * *

УДК 321(477.8)

Демчишак Р. Б., кандидат політичних наук, доцент, доцент кафедри політології та міжнародних відносин, Національний університет «Львівська політехніка» (Україна, Львів), ruslan_dem@ukr.net

Розподіл влади як центральний принцип функціонування системи державного правління в українській політичній думці націонал–демократичного спрямування (Західна Україна та середовище еміграції у міжвоєнний період ХХ ст.)

Здійснено аналіз української політичної думки націонал–демократичного спрямування міжвоєнного періоду ХХ ст. (Західна Україна та середовище еміграції) на предмет проблематики компетенцій державно–політичних інститутів та розподілу влади. Досліджено моделі республіканських форм правління С. Дністрянського та О. Ейхельмана, здійснено їх порівняльний аналіз. Встановлено, що обидва мислителі створили концепції демократичних республік з чітким балансом повноважень між державно–політичними інститутами. Виходячи із сучасних характеристик різновидів республік, модель С. Дністрянського можна віднести до президентської (частково змішаної у президентсько–парламентському варіанті), а модель О. Ейхельмана до парламентської (частково змішаної у парламентсько–президентському варіанті) республік. В концепціях республіканських форм правління обох учених детально розписано механізм «стримувань і противаг» між гілками влади.

Ключові слова: розподіл влади, форма правління, глава держави, парламент, уряд.

Дослідження вітчизняної політичної думки і практики політичної організації набуває важливого значення у наш час не лише у плані актуалізації політологічної спадщини українських мислителів, але, передусім, оптимального використання ідейно–теоретичних напрацювань і практичного досвіду минулого. Аналіз тематики балансу повноважень державних інститутів демократичної республіки, здійснений представниками української політичної думки націонал–демократичного спрямування міжвоєнного періоду ХХ ст., може і повинен ефективно використовуватися у теорії і практиці сучасних процесів конституційного реформування та державотворення.

Конституційно–правові погляди С. Дністрянського були предметом аналізу П. Стецюка [13], А. Савчака [11]. Політологічна спадщина О. Ейхельмана загалом досліджувалася Я. Б. Турчин [14]. Предметом нашої роботи виступає комплексне політологічне дослідження наукової спадщини основних представників української політичної думки націонал–демократичного спрямування (з елементами порівняльного аналізу) на предмет аналізу конкретної проблематики розподілу влади.

Метою роботи виступає дослідження повноважень та компетенцій державно–політичних інститутів, з'ясування механізму «стримувань і противаг» між гілками влади в моделях республіканських форм правління, запропонованих українськими вченими, представниками політичної думки націонал–демократичного спрямування Західної України і середовища еміграції 1920–1930-х рр.

Українська політична думка міжвоєнного періоду ХХ ст. була представлена повним спектром ідейно–політичних напрямів, зокрема націонал–демократичним. Визначним ученим, представником української політичної думки націонал–демократичного (націонал–державницького) спрямування був Станіслав Дністрянський. Творець «Проекту Конституції ЗУНР» сучасну конституційну державу за формою правління бачив «народною республікою». Віддаючи перевагу «парламенту і парламентаризму як центровим явищам